

Табл. 2. Другий етап податкового експрес-аналізу

Витрати	Сума (тис. грн.)	ПДВ, (тис. грн.)	%
Оплата праці	271,81	54,36	50,81
Нарахування на оплату праці	90,35	18,07	16,89
Інші витрати:			
послуги банку;	3,32	0,66	0,62
відсотки за кредит;	14,45	2,89	2,7
придбані експортні операції;	—	—	—
послуги, які не обкладаються ПДВ	25,0	5,0	4,68
Амортизація	130,06	26,01	24,31
Всього	534,99	106,99	100

Отже, у запропонованому експрес-аналізі відбирається та розраховується невелика кількість найбільш істотних показників валових доходів та валових витрат.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, можемо зробити висновок, що зважаючи на запропоновані особливості проведення аудиту доходів та витрат, а саме показники відносно обсягу реалізації та податковий експрес-аналіз, які впливають на фінансовий стан транспортного підприємства, будуть мати більший ступінь надійності й об'єктивності від тих, що існують і здійснюються на теперішній час.

Запропоновані у статті заходи рекомендуємо використати органам Державної податкової адміністрації, Державній контрольно-ревізійній службі та незалежним аудиторським фірмам при проведенні перевірок суб'єктів господарської діяльності. Перспективними ж напрямками такого роду досліджень мають стати дослідження, спрямовані на пошук ефективних управлінських рішень у фінансовій сфері діяльності підприємств.

Література

1. Закон України "Про аудиторську діяльність" від 22.04.1993 р. № 3125-XII зі змінами і доповненнями.
2. Базась М.Ф. Методика та організація фінансового контролю: Навч. пос. – К.: МАУП, 2004. – 440 с.
3. МакКензі Венді. Посібник FINANCIAL TIMES з аналізу та використання фінансової звітності. – К.: Наук. думка, 2003. – 280 с.
4. Філімоненко О.С. Фінанси підприємств: Навч. пос. – К.: МАУП, 2003. – 287 с.
5. Усач Б.Ф. Аудит за міжнародними стандартами. – К.: Знання, 2005. – 247 с.

УДК 336.76:338.2

Доц. О.Ю. Носов, канд. екон. наук – Львівська КА

ПРОБЛЕМИ ТИПОЛОГІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ ГРОШОВИХ СИСТЕМ

Розглядаються сучасні грошові системи та їх типологізація згідно з визначеними системотвірними чинниками.

Assist. prof. O.Yu. Nosov – L'viv commercial academy

Проблеми типологізації сучасних грошових систем

The article deals with typifications of modern monetary system and determinate their systems factors.

Процес дослідження грошових систем можливий у контексті зв'язку з національними економічними системами, що дає змогу визначати їх найбільш істотні ознаки. Проблема типологізації грошових систем може бути вирішена через встановлення функціональних особливостей у структурі і національних економік.

Дослідження у сфері грошових систем для економічної теорії має фундаментальне значення, оскільки торкається самих засад економічної науки. "Розвиток економічної теорії від недосконалої до досконалої відбувається не на основі використання математичних методів, як це вважають деякі дослідники, а на основі її переходу від вивчення ринкових і цінових систем до вивчення власне "грошових систем, грошових проблем" [3].

У грошових системах концентруються та віддзеркалюються усі характерні риси та проблеми національних економік. У оцінці та аналізі місця, ролі та функції грошей в економічних процесах переважаючим є системний підхід. Складність та всеосяжність грошей у сучасній економіці у стані досягнути тільки системна методологія наукових досліджень. У сучасному науковому пізнанні системний підхід набуває рис всезагального методу дослідження, який дає змогу встановити нові властивості об'єкта дослідження. У системі інтегруються нові якості її складових елементів, які народжуються через їх об'єднання та процесовзаємодії. Українські вчені мають значні традиції у застосуванні системного підходу у дослідженні соціально-економічних явищ. С.А. Подолінський одним з перших окреслив і визначив суть економічних систем та природу їх ефективності [4]. До рівня всенавчального методу пізнання підніс системний підхід універсальний учений В.І. Вернадський, який зумів виявити системну обумовленість природних і суспільних явищ. Нові бачення у системному аналізі економічних явищ започаткував та досліджував Е.Е. Слуцький. Видатний український економіст М. Туган-Барановський використав системний підхід у монетарній теорії. Гроші та грошові процеси були аналізовані через призму їх впливу на економічні процеси. М. Туган-Барановський звернув увагу на вплив чинників цінності грошей на будову грошових систем [2].

Грошові системи з позиції економічної теорії є найбільш економічним рівнем визначення особливостей функціонування економічних систем. Практична реалізація грошового аналізу економічних систем означає, що економічна теорія як наука трансформується у загальну теорію грошей чи грошових систем [3]. Грошовий аналіз економічних процесів має характер їх виміру, коли всі складові економічної діяльності оцінюють у грошовій формі. Грошові системи уособлюють усі особливості економічних систем і є по суті іншим їхнім виміром, через використання грошової вуалі.

Типологізація сучасних грошових систем має враховувати чинники, які дають змогу зробити наукові узагальнення стосовно їх визначальних особливостей. На рис. зображено типологізацію паперово-кредитних грошових систем згідно з використанням певних системотвірних чинників.

Згідно зі структурою грошової маси виділяють кредитні, паперові та паперово-кредитні грошові системи. У чистому вигляді, окремо паперові та окремо кредитні грошові системи розглядають як наукову абстракцію, а у практиці використовують різні форми їх поєднання. Можна тільки визначити домінуючу складову грошової маси, яка визначає основні властивості грошової системи.

Паперові грошові системи використовують грошові знаки у формі казначейських білетів, які випускають для покриття бюджетного дефіциту. Відсутність зв'язку емісії паперових грошей з процесами в реальній економіці, в умовах зростаючого дефіциту бюджету, призводить до знецінення грошей.

Кредитні грошові системи використовують платіжні засоби на основі боргових та депозитних інструментів, які пов'язані з процесами в реальній економіці. Еластичний характер емісії кредитних грошей є важливим антиінфляційним чинником стабільності грошових систем.

Паперово-кредитні грошові системи є реально існуючими у сучасних ринкових економіках. Загальною тенденцією їх розвитку є скорочення кредитних компонентів за рахунок розширення частки, що надходять на основі боргових зобов'язань держави. Паперово-кредитні грошові системи поступово еволюціонують в напрямі паперових грошей, які вимагають посилення державних регулювальних та захисних функцій. Паперово-кредитні грошові системи є об'єктом постійного державного контролю та регулювання. Сутність паперово-кредитних грошових систем вимагає постійних регулювальних заходів підтримання певної внутрішньої та зовнішньої вартості, а також стабільної їх купівельної спроможності.

За масштабами регулювання грошових систем їх можна поділити на неринкові, ринкові та перехідні.

Неринкові грошові системи використовують різноманітні форми адміністративних методів регулювання грошового обігу. До найбільш поширених методів регулювання належать: лімітування кредитів, обмеження видачі грошей, розмежування сфер готівкового та безготівкового грошового обігу, здійснення контролю за грошовими операціями юридичних та фізичних осіб, заборона або обмеження певних видів грошових операцій. У такій грошовій системі по суті порушуються її межі, як форми організації обігу грошей, і регулювання розповсюджується на сам зміст грошових операцій [2].

У неринкових грошових системах існує монополія державного банку на емісію безготівкових та готівкових грошей, а також відсутній механізм банківського мультиплікатора. Неринкові грошові системи вимагають тотального контролю, планування та раціоналізації всіх напрямів використання грошей, що руйнувало самі засади використання грошей. Вимушена неможливість ефективного регулювання всіх напрямів використання грошей, призводить до постійного збільшення диспропорцій та розбалансування товарно-грошових відносин і загостренню кризових явищ.

Ринково-грошові системи забезпечують вільне використання грошей, де застосовують переважно економічні методи регулювання обсягу, структури та динаміки зростання грошової маси. Використання неринкових методів регулювання має обмежений характер і здійснюється тільки за умов раціонального поєднання з економічними методами регулювання.

Функції емісії грошей поділені, коли готівкові гроші надає центральний банк, а безготівкові – система комерційних банків. Відсутнє штучне розмежування між готівковим та безготівковим грошовими обігами, які створюють єдину систему грошового обігу. Ринкові грошові системи, інтегровані в

ринкові механізми національних економік, і є в тісному взаємозв'язку з усіма сферами економічної діяльності. Параметри функціонування ринкових грошових систем є важливим індикатором стану економічної кон'юнктури і також об'єктом оцінки та прогнозування всіх учасників економічної діяльності.

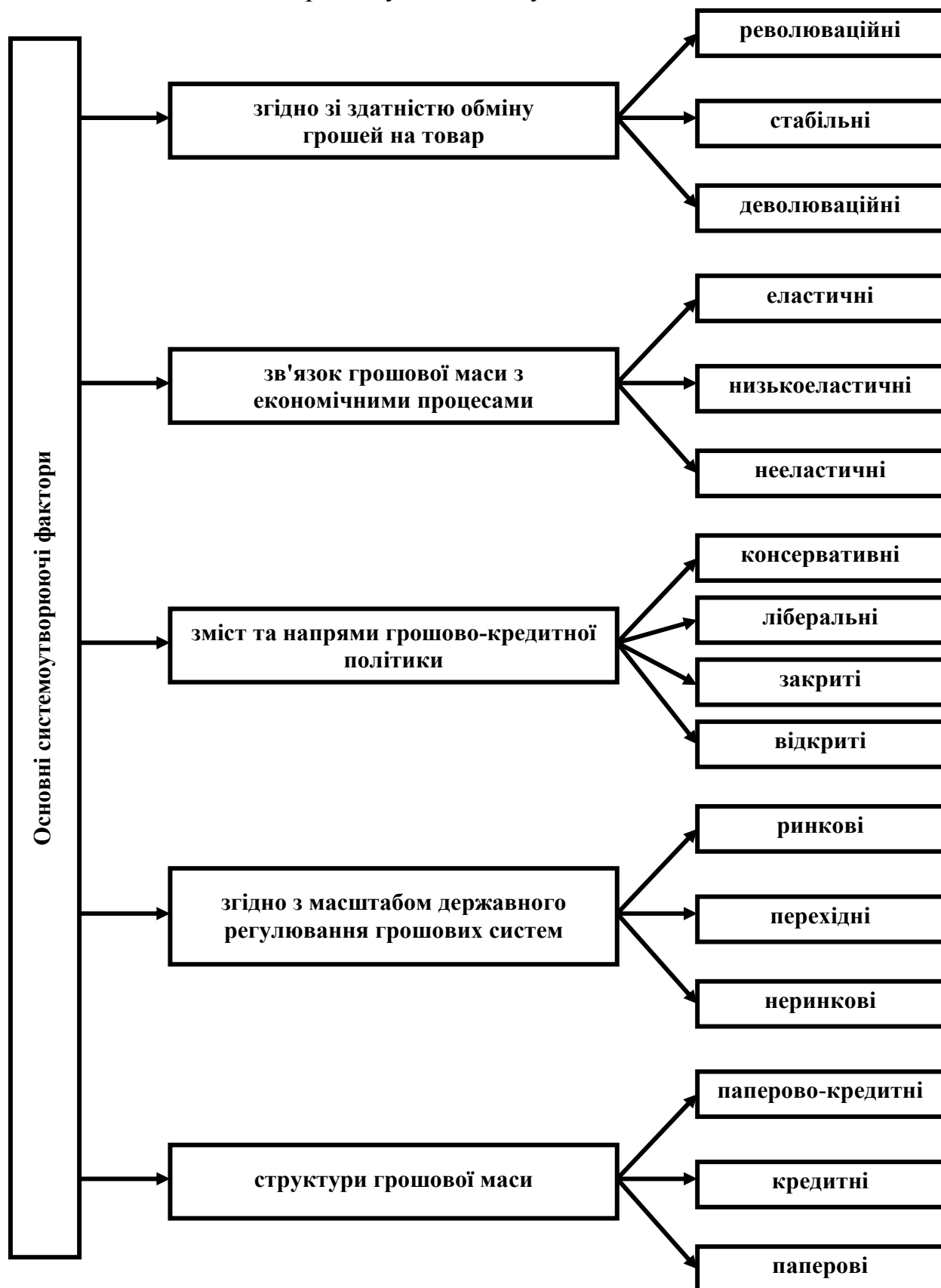

Рис. 1. Основні системотвірні чинники та типологізація сучасних грошових систем

Перехідні грошові системи властиві економікам, які перебувають у процесі трансформації та формування ринкових відносин та інститутів. Перехідні грошові системи охоплюють широкий діапазон можливих варіантів трансформації обумовлених різними вихідними умовами початку реформ і певним станом їх реалізації. Для перехідних грошових систем найбільш істотними ознаками є те, що вже зруйновані засади адміністративної економіки. Оцінка стану трансформації грошової системи може здійснюватися згідно з розвитком структури банківської системи, характером емісії готівкових та безготівкових грошей, зв'язку готівкового та безготівкового грошового обігу. Особливо показовими є ступінь, методи та характер регулювання грошових систем, а також використання ринкових механізмів.

Згідно зі змістом грошово-кредитної політики визначаються основні напрями регулювання грошових систем, обумовлених державною економічною політикою, станом національної економіки, економічною кон'юктурою на світових ринках, а також ступенем інтеграції у міжнародну економіку. Грошово-кредитна політика має врахувати широкий спектр чинників і сформулювати адекватний зміст регулювальних заходів, які визначають функціональні можливості грошових систем: закриті, відкриті, консервативні, ліберальні.

Закриті грошові системи існують в умовах ізоляції національної економіки, що пов'язано з використанням різних видів валютних обмежень. За таких обставин валютний курс є інструментом державного регулювання економіки та експортно-імпоротної політики. Існуючий валютний курс не відображає реальної ціни національних грошей, що вимагає застосування додаткових регулювальних заходів.

Відкриті грошові системи характеризуються відсутністю обмежень для здійснення валютних операцій для фізичних та юридичних осіб. Використання режимів вільного визначення курсу валют дає змогу включити національну економіку у світові економічні процеси. Національна грошова система є тісно інтегрована зі світовими валютними ринками і залежить від їх коливань. Використання відкритих грошових систем є прерогативою висококонкурентних ринкових економік.

Консервативні грошові системи пов'язані з жорстким державним законодавством у монетарній сфері: обмеження відкриття рахунків у банківських установах, лімітування їх розміру та можливостей проведення платежів є прерогативою консервативних грошових систем. Стабільність національної валюти досягається переважно через використання позаринкових чинників, через посилення обмежень у сфері грошового обігу та контролем за діяльністю центрального та комерційних банків.

Ліберальні грошові системи використовують незначні обсяги позаринкових чинників, які не спроможні деформувати пропорції обміну в товарно-грошових процесах. Лібералізація грошових систем пов'язана з усуненням обмежень у монетарній сфері, рівними умовами для проведення розрахунків та банківських операцій. Лібералізація законодавства дає змогу включити у сферу грошових розрахунків різні види боргових зобов'язань, які утворюються у процесі економічної діяльності. Законодавче забезпечення, створення та викорис-

тання нових платіжних інструментів та видів грошових розрахунків сприяє підвищенню мобільності грошової маси та інтенсифікації економічної діяльності.

Грошово-кредитні системи включають різні компоненти грошової маси. Складові грошової маси мають різну природу і властивості. *Згідно з характером зв'язку грошової маси з процесами в реальній економіці* грошові системи можна поділити на: нееластичні, низькоеластичні, еластичні.

Нееластичні грошові системи мають таку структуру грошової маси, яка не реагує на зміну потреб та обсягів економічної діяльності, що охоплює поетапне застосування регулювальних заходів для підтримання збалансованості товарно-грошових відносин. Для нееластичних грошових систем показовою є низька частина кредитних компонентів у структурі грошової маси.

Низькоеластичні грошові системи недостатньо реагують на зміну потреб економіки у використанні платіжних засобів. З метою зменшення коливань вартості національних грошей потрібно додаткові регулювальні та коригувальні заходи.

Еластичні грошові системи тісно пов'язані з процесами в реальній економіці, що дає змогу забезпечувати платіжними засобами без використання додаткових регулювальних заходів в умовах стабільної грошової одиниці. Еластичність грошових систем обумовлена використанням кредитних платіжних засобів, які утворюються та погашаються згідно з інтенсивністю економічних процесів.

Грошові системи забезпечують економіку грішми, що дають можливість здійснення розрахунків та платежів, купівлю та продаж товарів. *Згідно зі здатністю обміну грошей на певну кількість товару, то справедливою є їх класифікація на [1]:* 1) девальваційну грошову систему, 2) ревальваційну грошову систему і 3) стабільну грошову систему. Точкою відліку для класифікації є стабільна грошова система, для якої характерними є сталі пропорції обміну грошей на товари. Проте стабільність грошової системи є відносною, оскільки у сучасній економіці навіть у стабільних грошових системах спостерігаються певні інфляційні та ревальваційні коливання. За умов постійних тенденцій до зростання або зниження цін грошові системи можливо характеризувати як *девальваційні або ревальваційні*.

Таким чином, грошові системи є за своєю суттю найбільш економічними складовими господарських механізмів, дослідження та типологізація яких пов'язана з поглибленням наукових досліджень. Для класифікації грошових систем найбільш доцільно використовувати відповідні системотвірні чинники, які дають змогу робити наукові узагальнення.

Література

1. Башнянин Г.І., Копич І.М., Шевчик Б.М. Економічні системи// Проблеми структуризації й типологізації. – Львів: Коопосвіта, 1999. – С. 72.
2. Белоусов Л.Ю. Деньги и кредит. – Харьков: Прапор, 2004. – С. 294.
3. Ващишин А. Наукова діяльність професора Г.І. Башнянина, – Львів: Каменяр, – С. 259.
4. Злупко С. Подолинський: вчений, мислитель, революціонер. – Львів: Каменяр, 1990. – С. 115-126.
5. Миллер Д.Л., Ван-Хуз Д.Д. Современные деньги и банковское дело. – М.: Инфра-М, 2000. – С. 61-65.
6. Туган-Барановський М.М. Бумажные и металлические деньги/ В кн.: Деньги, 1997. – С. 296-326.